ભરૂચ પ્રદર્શન વર્ણન.

અથવા

ભરૂચના મેળાની કવિતા રૂપે ટુંક હકીકત.

બનાવનાર

J. S. M.

સ્વદેશ શુભેચ્છનાર.

વેચનાર

મ. રૂસ્તમજી તથા આ. મંચુન

કાળબાદેવીના રસ્તાઉપર.

PRINTED AT THE

BOMBAY TOWN PRESS.

સંવત ૧૯૨૫ સને ૧૮૬૯ શકે ૧૭૯૧

કિમત રૂ. ૦ા—

ભરૂચ પ્રદર્શન વર્ણન

---ooo---

ઈશ્વર પ્રાર્થના.

(પ્રભાતિયું)

મળી માતને તાત પ્રભાતમાં પુત્રીને (એ રાહનું)

ઈશ જગદીશ તું રે મળી મુજને,
માગું હું ગોઠડું તુજ પાસે;
વ્હાલિ મ્હારી વિના કેમ કરિ ઓ પ્રભુ,
કાજ આ મંદિર પુરૂં થશે—ઈશ. ૧
ધરતિ આકાશ પાતાળ તેં તેં કિધાં,
તે મહિ જે દીપે ચીજ સારી;
તે પછી તેં કીધી ચાતુરી કેટલી,
ચાઉ નાદાન શું હું કિર્તિ ત્હારી—ઈશ. ૨
પ્રાણ ત્હારા તણો એ કરૂં કાંઈ હું,
અંત નિયાદ તો થાઉ ઘેલો;
આદિ નહિં અંત નહિં અંતનો સાંપડે,
સ્હુણુ છે નિરખ્યો જગત મેલો—ઈશ. ૩
માતથી બાત લે નેહથી મન કરી,
મૂક હોશે અતિશય તેમાં;

કોઈ રાજા અને કોઈ ગોલા બન્યું,
અચરજો રંગ દેખાય કેવા—પ્રભુ.
કોઈ લાંબા વળી કોઈ ટુંકા બને,
કોઈ જાડા મ્હોટા પેટ વાળા;
કો ભુરા આંખળા પીંગળા દેખિએ,
કોનણું છે સુંદર રાતા કાળા—પ્રભુ.
કોઈ બેહેરા કોઈ બોલિ નહિં જાણતા,
કોઈ ચીબા કોના કેશ મોટા;
કોઇના શીરપર હોય જુજ વાળ પણ,
કોઈ ટાલક પડેલાજ લોટા—પ્રભુ.
કોઈ રૂપવંત કોઈ હોય બીહામણા,
કોઈ શાણા કોઈ છેક ઘેલા;
કોઈ ધર્મિ કોઈ દુષ્ટ નજરે પડે,
કોઈ મન શુદ્ધને કોઈ મેલા—પ્રભુ.
કોઈ લોભી કોઈ હોય સંતોષિને,
કોઈ જુઠી કોઈ રેહેમ વાળા;
કોઈ વિદ્વાન હેવાન વળી હોય છે,
કોઈ દુઃખી કોઈ છે સુખાળો—પ્રભુ.
એ રીતે આપની જાતમાં છેક બહુ
મેં જોયું આજુબાજુ મ્હારી સઘળી;
શાથી સરખા નહિ કરી મુક્યા પડે,
તે કહતાં મ્હારી મતિતર્ક ભાગતી—પ્રભુ.

દેશી અંધે સ્નેહથી હું આજે કહું,
ભરૂચ શહેરનું વર્ણન ચોખ્ખું ;
ગુર્જરસિંહ કે પ્રભુ કરે અતિ સુખને,
દાસ પુત્ર દાસનો હાથ જોડું—દાસ. ૧૦

ભરૂચની હાલત.

(ઝૂલણા)

ભરૂચ નામે શહેર, નર્મદા તીરે આજે,
પ્રસિદ્ધ નીશાન, રાજ જ્યાં કંપની આજે ;
હીંદુ મુસલમાન, પારસીઓની વસ્તી,
રહી પથરાઈ ખરે, પણ તે નહીં હસતી. ૧
દોલતને વેપાર, હાલ જણ આવે એમાં,
પણ વસ્તી બહુ ગરીબ, કંઈ ના સંદેહ મનમાં ;
નહિં હુન્નર નહિં મોજ, ભરૂચમાં જોવા જેવી,
હતી અસલ કંઈ ભલી, થઈ તે નહીંના જેવી. ૨
નદીપાસથી જુઓ, શહેર દેખાએ સુંદર,
ઓપાએ જે કોટ, ભારી સાજ તે અંદર ;
બંધાઈ જે ભવી, નહી મોહોલાત તેના,
મૂળ પશ્ચિમ ભાગે, જેમાં બે પરાંક જેની. ૩
જોડી ખખડી ખરે, ભરૂચમાં જે મેં જાણી,
ભારી રોગે મોજ, ભરૂચની તો અફરાતી ;

રસ્તા બહુ રળીઆત, ધૂળ દેખાયે ક્યાંથી,
નાખિ પાણી ઉપેર, ભરૂચી ચાલે શકટ.
ધણુ સરકારે કરી, રેલ ટ્રાંટી નાશાણો,
મારે ભરૂચિ હવે, કુળથી ક્યાં કરાળો ;
ઊચા નીચા બહુ, વળી કે પાકા ખડીયા,
ગાડા મિસુમાર, ચારગે ઉપલી પડિયાં.
કહે સ્વદેશી એમ, હાલતે ભરૂચ ન્યારૂં,
ત્યાં મિળાની આશ, ચાલિયે કેટલી વારૂં;
શુભિચ્છિ ચાહું હોત, આમદાનીત કે સૂરત,
ભણા જેવા જેવી, થાત ખુબ ખરી ખુબસુરત

શ્રી હિંદુસ્થાનની ખબર.

(ગરબી)

આવ્યો આવ્યોરે સુલતાન સુભાગ ડગલાને (એ ટેક
આવો આવોરે દેશી પોશ, પ્રસ્તોન ભણાને;
લાવો લાવોરે સૌનિ સાથ, અક્ષય સુધરવા ને—ટેક
અફરા સુધરવાને હુન્નર હરવા, જોતા ભરૂચ સેવે ;
મેદ્રી મિલ્લનો માળો બાંધો, રૂડી રાજમાં મેલો—અક્ષય.
ગોરા કાળા સૌ એક સરખા, ચઢ્ઢી તજી દિલે ચાહીરે ;
અનુકુળ ભેળવતાં કે ભાઈ, નહીં આવો ઢીલી ભાઈ—અક્ષય
વરેહ વરેહના હુન્નર પામે, હુન્નર તો આંહીયાં લાવોરે

[illegible] પૃથ્વીતળમાં [illegible] —અમર. ૩
[illegible] [illegible], [illegible] કેવું [illegible] ;
આ [illegible] [illegible], જગતનું રીત [illegible] —અમર. ૪
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] દેવી [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] —અમર. ૫
[illegible] [illegible] સુણીને દેવી, મનમાં [illegible] [illegible] ;
[illegible] પોતાના [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] —અમર. ૬
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ;
[illegible] દેવી [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] —અમર. ૭

લોકોની તૈયારી.

(પદ)

આવી આવી [illegible] ([illegible])
કરો કરો તૈયારી [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] —ટેક
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ;
[illegible] [illegible] [illegible] —કરો કરો.
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ;
[illegible] [illegible] [illegible] —કરો કરો.
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ;
[illegible] [illegible] [illegible] —કરો કરો.

જ્યાં લગી [illegible] પ્રભુ ભજનમાં ;
ત્યાં લગી સ્વજનની આશાએ—ફેરો ફરે. ૪
[illegible] [illegible] [illegible] આવી ;
કરી જતન ધન ભેગું—ફેરો ફરે. ૫
આવ્યા [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ;
[illegible] [illegible] [illegible]—ફેરો ફરે. ૬
જે કહે [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ;
તેણે આપે ગાડી આપ્યાં—ફેરો ફરે. ૭
હિંદુ ધરમ પાળી, જાતિને સારે ;
પણ ઉપદેશ કે ભાઈને—ફેરો ફરે. ૮
તેથી આવ્યા ચોરા, દુઃખી ન થાય ;
[illegible] કરે તો ભજ્યું રે—ફેરો ફરે. ૯
[illegible] કરી કરી, પડ્યું [illegible] ;
ભોગી ભજે સ્વાર્થે—ફેરો ફરે. ૧૦
ફરે ખુશીથી, સ્વદેશી આશાએ ;
ગયા આપના ઘરે હાલીને—ફેરો ફરે. ૧૧

સુરતમાં [illegible]ની ગરબી

(ગરબી)

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ટેક.)
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ,
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]—ટેક

કેમ કરી મંગળમાં રહેવાય,
[illegible] ઊભા બેઠેલા ;
[illegible] મેલેલા—સુણજો—પ્રભુ. ૨
[illegible]
[illegible] ;
[illegible]—સુણજો—પ્રભુ. ૩
મેં તો ભૂલમાં [illegible]
[illegible] ;
[illegible]—સુણજો—પ્રભુ. ૪
[illegible]
[illegible] ;
[illegible]—સુણજો—પ્રભુ. ૫
[illegible]
[illegible] ;
[illegible]—સુણજો—પ્રભુ. ૬
[illegible]
[illegible] ,
[illegible]—સુણજો—પ્રભુ. ૭
[illegible]
[illegible] ;
[illegible]—સુણજો—પ્રભુ. ૮
[illegible]

મેં અ ભ્યા સાથે આવી આઈ ;
થયો હુકમ ત્યાં થી ફિરિસ્તાંઓને—સુણજે—ધણુ ૮
પછી ત્યાંતો પટાપટી ચાલી,
જ્યારે ફરેસ્તે લીધા ઝાલી ;
ત્યારની પાઘડી ઉતારી—સુણજો—ધણુ. ૯
ત્યાં ત્યાં થઈને બહુ મોટી,
વળી ખીસાકાતરૂઓ મોટી ;
વેઈ કાયને કાતરૂં મોટી—સુણજો—ધણુ ૧૦
કો કહે રૂપીઆ લે કોઈ છોડે,
કો કહે પકડી ધરેણું તોડે ;
પછી જાય પાત સોનાનું સોડે—સુણજો—ધણુ. ૧૧
કહે સોનાનું રાખે જા આગી,
નથી પાત મને સાચી લાગી ;
શીદ ચોકસ નહીં જોઈ વળી—સુણજો—ધણુ. ૧૨
એમ દુઃખ ભણી કરીઓ ટરવાને,
ત્યાં જાવા ફિરિ સોનાનું લાગે ;
લાગે પાર તો વળી ચેકડા પાગે—સુણજો—ધણુ. ૧૩
કોઈ ફિરિ થવાની પછી આવે,
સુખી થઈ ને ઘેર ખમકાવે ;
જો નહી મળશે આજ દુઃખે—સુણજો—ધણુ ૧૪
નહીં રાખે સુરત કોની તે,
આણે મેહ કરિય પોતે ;

રહે અમરીકાથી ફુલેલે—સુણજો—પ્રભુ. ૧૫
દેશીઓને પેહેલા પેચાડે,
નહીં જગા ગરીબને ઉઠાડે;
કરે જુલમ પોલીસ દેખાડે—સુણજો—પ્રભુ. ૧૬
આવા હાલ થાય એવાં પેહેલે,
પછી જેવા ગાડીની સેહેલે;
કહું સ્વદેશી હું નહીં મેલે—સુણજો—પ્રભુ. ૧૭

ગાડીની ગમત.

(હોરી.)

મુસાફરીની જાની ન માની (એ રાહની)

મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંહી ભારી—ટેક
શહેર પવનની આવેછ સુંદર, માંહી લાગે સુખકારી;
ખડખડાટ પૈડાંનો સુણતાં, જોઈએ સીગનલ ન્યારી ન્યારી
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંહી ભારી. ૧
ગામ ગામના લોક નીરખીએ, કોઈ શ્રીમંત કે ભીખારી;
વ્હાલા ઝાડ વગડાની મોજો, જુઓ પ્રભુ કૃતિ ભારી—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંહી ભારી. ૨
નાળાં નદી ખાડી ઉપર આવે, પુલો કારીગીરી વાળા;
તો ઈ કહે ધન્ય ધન્ય અજબ તુજ, મનુષ્ય કાળા માથા વાળા—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આફત માંહી ભારી. ૩

જન આ રહીને સ્વાધીન કીધો, કાર્યને માટે હુણી,
ઈશ્વર પણ નહી એને કહે, પાછો આ પણ આરે—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આકુત ગાડી ભારી. ૩
પાછી પીસાળની ગરજ પડેતા, અરજ કરો આગ આગે;
પીત લગાવે પણ ઠીક પાડે, મુક ન નથી મન લાગે;
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આકુત ગાડી ભારી. ૪
કોઈ થઈ અન્ત રાહથી ઠીલી, મુખે આંગી માન એમ;
તેને ચઢે તો દુરજ કાપી, બળને નાખી નાખે એમ;
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આકુત ગાડી ભારી. ૫
એમ લીલાકે કે રાખ્યાથી, દેવને ચ્હુકે નાંખી;
માત ઉતરે ભસનારનો, કરતાં દુઃખી આપને આગ—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આકુત ગાડી ભારી. ૬
પોહોચે ચેહ તે પાસ આવતી, પછી પણ અનથી દેખાડે;
એવું ઉણુ કંઈ નીકળે કહેતાં, જટ દે હાથ તેન આરે—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આકુત ગાડી ભારી. ૭
એમ ઉતરીને આગ પર આવી, ભેટીને બેઠા મન ધાર્યો;
કહે ગુનેગાર સ્વદેશી દેશીમાં, ચહુને દુઃખી ભારી ભારી—
મેહેરબાન આગ ગાડીની સારી, પણ આકુત ગાડી ભારી. ૮

ચટૂઆમાં લોકોનો જમાવ.

(સખી.)

ભલા મોઢ નાખા તખા મોઢ ખાખા,

મળ્યા મીઠ ભાગ્ય જોતા દીલ ચાહી ;
થવાને કેડી અંતર ભક્ત માંહી. ૧
મળ્યાં સખીઓ વળી બહુ શ્રીમંતો,
કુંદિ રોગ આવ્યા, બહુ ડોળ ભારી ;
બનીને ભક્તમાં, મળી મોજ ભારી. ૨

(ચોપાઈ.)

ભક્તમાં ભગાઈ બીક ભારી,
સુણજો સજ્જન નર નારી ;
જ્ઞાન હું વરણું વીસ્તારી,
રચના જોવાની ભારી ;
મળી બહુ જાત ન્યારી ન્યારી,
ભાવીને મન ઉંચ્ચ આવી ;
પ્રેમેથી કહું કરભારી,
દીધું સંગ્રહસ્થાન સુધારી ;
આવી બહુ રાજની સ્વારી,
(ટે) થવો બહુ ગરબડાટ ભારીજી.
પ્રભુ સુણો સુણો. ૩

(સખી.)

...સ મંદિરમાં આવ્યા મળ્યું કે, મીઠ અને બહુ સરવરો જી ;
...મ મંદિરમાં આવી વાગી, કે વસ્તરની બહુ હારો જી ;
... આવી કે બીક ખરા પણ, ઘણા નરો પોઠી નારીજી ;
... મળ્યા વળી એલાડીઓ, ગરેદ નરેદના [illegible] જી ;

મુજો દિઆયો આતશ બાજી, તથા દુકાનો બહુ સરાજી;
મુકેલ શીંગો બહુ સુખ ભુજ, પણ બહુ ત્યાં તો થયા મરાજી. ૪

(સાખી.)

મરો પયા તો મરો, પાકે તોપણ થઈ રાજી;
આખા હેતે ખરે, આપના મરચી બાજી
વાળ રેડ શુરુ બેર, બહુ રહ્યાં તો પાછી;
જોવા જેવી સુજ, મરચમાં થઈ તી ઓઝી.
ભળ્યા હતા બહુ રાંક, વળી કંઈ ચુકા ગ્રાજી;
ભળ્યા દુધે કહું બરે. વળી કો તેમાં પાજી. ૫

(ઘોળ.)

કોપતી સવાર છે થોડે,
એહનો પગ શેમ તોડે;
કોમની સીધાઈ છે સોડે,
જવાબ છે રાજાની જોડે;
હાથ નાખીને મુછ મોડે,
હોય પણ કહ્યું તે પણુ ઓડે;
આપતો છઠના ગોડે,
કહ્યું તે વાંચે બે હેજી.

સહુ સુણિ સુણો ૬

(સાખી.)

કરમાક રોજની સ્વારી, આવી તી બહુ સણગારી છે;
કરમાક રોજની સામે, કામનારીઓ બહુ ભારી છે;